

ОБОНУ ИИТИИГЭ КИНИГЭ СУОЛТАТА

Кинигэни аабыы хайдахтаах курдук үтөө дьарыгый? Үйэлэр тухары киһи аймах билиигэ-көрүүгэ тардыһар. Оттон сатаан аабар, үөрэхтээх киһи кинигэттэн үгүс билиини ылар. Кинигэ биһигини ааспыты уонна кэлэри кытта сибээстиир, тулалыыр эйгэ кистэлэннэрин арыйар, киһи өйүн-санаатын сааһылыыр, дууһатын ыраастыыр, майгытын-сигилитин көннөрөр дыккити сүдү күүстээх. Элбэхтик аабар киһи билиитэ-көрүүтэ киэн, тыла-өһө хомоҕой, санаата сырдык, ырата ыраас буолар. Ол иһин кинигэ- киһи өйдөөх субэһитэ диэн этиллэр.

Кинигэбэ таптала иитии, толкуйдата үөрэтии, кинигэни аабыыга өй-санаа уостубат наадыйыытын үөскэтии, аабыы культуратын үрдэтии- бу бүгүммү педагог-библиотекарь, учуутал, төрөппүт, иитээччи сүрүн сорууга. Онон кыра эрдэхтэриттэн оҕолорбутун кэрэбэ угуйарбыт, кинигэбэ таптала иитэрбит, киһи кэрэ, үтөө хаачыстыбаларын ылыналларын ситиһэрбит-биһиги бары сүрүн сыалбыт буолар.

Хас биирдии төрөппүт, учуутал, библиотекарь кинигэ кэрэ эйгэтигэр ханнык ньыманан киллэрэрин сөптөөхтүк толкуйдуохтаах. Аабыыга биир халыып сүбэ татым курдук. Оҕоҕо кыра эрдэбиттэн кинигэбэ интэриэһи, аабыыга умсугуйууну төрөппүт күөдүтүөхтээх. Билинни төрөппүттэр бары үөрэхтээхтэр, аабыы суолтатын бэркэ диэн өйдүүлэр. Оҕо 1-2 сааһыгар, сана сангарар кэмигэр, эйэбэс сыһыан, билбэтин быһаарыы, оҕону кытта кэпсэтии, кини сайдарыгар олус улахан суолталаах. Онон оҕоҕо анаан кылгас, тэттик хатыланар тыллаах, тулалыыр эйгэ туһунан, сааһыгар сөптөөх хоһооннору аабыахха, ырыалары ыллаахха сөп. 3-4 сааһыгар кинигэттэн кэпсээннэри, остуоруйалары ойууларын көрдөрө-көрдөрө аабар, кэпсиир ордук. Бу сааһыгар оҕо чабылхай, үчүгэй ойуулаах, кыыллар, көтөрдөр тустарынан кинигэни сөбүлүүр. Кыра оҕо кинигэбэ суруллубуту барытыныс сүрэбиттэн ылынар, итэбэйэр, кинигэни доҕор оностор. 5-6 сааһыгар кырачааннарга оҕолор тустарынан кинигэлэри ааҕан биэрэр олус наадалаах. Холобур, С.Омоллоон “Кыраларга” диэн бэртээхэй кинигэни истибит оҕолор кинигэ геройдарын олохторун туһунан элбэҕи билэллэр, үчүгэй быһыыларын хайгыыллар, куһаҕаны сирэллэр. Манньк айымньылартан оҕо сыһа үчүгэй уонна куһаҕан диэни арааран өйдүү үөрэнэр, үчүгэйи батыһа сатыыр. Кыра сааһыттан кинигэни доҕор оностубут оҕо оскуолаҕа киирэн ааҕаран сөбүлүүр, үөрэҕи холкутук ылынар. 6-7 саастаах үөрэнээччилэр бастакы кинигэлэрин “Букубаары” бүтэрбиттэрин үөрүүтэ буолар. Оттон ыла аабыы эйгэтигэр киирэн, талбыт кинигэлэри, кэпсээннэри, хоһооннору, таабырыннары, остуоруйалары ааҕаллар. Кинилэр саастарыгар сөп түбэһэр кинигэни ааҕаллара ордук. Олус халын эбэтэр улахан роман алын кылаас оҕотун кинигэттэн салыннарыан,

салгытыан, тэйитиэн сөп. Кыра саастаах ааҕааччы кылгас айымньыны, сотору бүтэри ааҕара ордук. Маны төрөппүт оҕотун кытта библиотекаҕа сылдьан, кинигэ таларыгар көмөлөһүөн наада. Оҕо улаатан истэҕин аайы ааҕар интэриэһэ уларыйар. Обургу оҕоҕо төрөппүт бэйэтэ аахпыт кинигэтин ааҕарга сүбэлиирэ ордук. Аахпыт кинигэни ырытыы, сэхэргэһии оҕо өйдөөн ааҕарыгар көмөлөһөр. Элбэхтик ааҕар оҕо үчүгэйдик суруйар, үөрэбэр ыарырҕаппат. Ааҕартан akkaастанар оҕоҕо төрөппүтэ интэриэһинэй кинигэни булан биэриэхтээх. Кинигэ ордук чаҕылхай түгэнин ааҕан, сэргээтэҕинэ-салгыы бэйэтигэр аахтара бэриллиэхтээх. Төрөппүт оҕото ханнык кинигэни сэргиирин билэн, булан биэриэн сеп.

Оҕоҕо ааҕар усулуобуйатын тэрийиллиэхтээх. Ыал, кыра да буоллар, дьэтигэр библиотекалаах буолара наада. Оҕо ааҕа олорор кэмигэр аралдьыппат, мэхэйдээбэт, соруммат ордук. Бу ааҕыллыбыт айымньытын геройдарын, туох ис хоһооннооҕун, туох ситиһиилээҕин, туох санааҕа, түмүккэ кэлбитин, кылгастык да буоллар, болҕомто ууран ыйыталаһан билиэххэ сөп. Оҕо кыракый ситиһиитин таба сыаналаан, кини үөрүүтүн тэннэ үллэстэн, сөптөөх түгэnnэ хайҕаан, ааҕыга көбүлүөххэ сөп.

Ааҕы уонна кинигэ ханнык да кэмнэ, хайа баҕарар киһиэхэ наадатын, үтүө доҕорбут, махталлаах үөрэтээччибит, наадалаах кэмнэ өйөөччүбүт буоларын умнубатарбыт, билинни олохпугугар ыччаппыт сиэр-майгы, киһи быһыытынан үчүгэй буоларыгар, олоҕу таба өйдүүрүгэр уус-уран айымньынан ииттэрбит диэн баҕалаахпын. Бэйэ холобурунан иитэн, ааҕар төрөппүттэрдээх оҕо кинигэни эмиэ таптыыр, умсугуйан туран ааҕар буоларын хас биирдии төрөппүккэ өйдөтөн, быһааран биэрэн биһиги библиотекардар өйдөтүөх тустаахпыт.

Дьяаны оройуона

Арыылаах орто оскуолата

Педагог-библиотекарь

Горохова Лариса Степановна